

Dat in Nederland een predikant van de Chr. Ref. Church WEL gepreikt heeft in één van onze kerken, is misschien ds. Danhof's commissie een doorn in het oog. Ons niet. Want wij zitten onder geen stok, en zijn zoo kinderachtig niet. Wij hadden met de Chr. Ref. Church correspondentie vóór 1942, en WIJ zijn geen haar veranderd. Veranderd is alleen de groep Ridderbos-Grosheide e.s. (een nieuwe formule, een nieuw kerkrecht). Wel wisten wij, dat personen en redacteuren uit de Chr. Ref. Church hadden verklaard: geen correspondentie hebben we met die kerken, die b.v. prof. Greijdanus en „cand.” H. J. Schilder weigerden in de woestijn te zenden, doch integendeel hen bleven in hun ambt erkennen, maar wij wisten ook wat die reisgenoot opmerkte, die stem van die personen is nog geen stem der kerk. We wisten wel, dat de Chr. Ref. Church destijds 1905 had geaprobeerde, maar 1905 was vóór 1942 geen bindend stuk, expresselijk te beamen. Bovendien stond, en dat wisten we ook, de Chr. Ref. Church een beetje in de kou met haar ijver voor 1905, want dat stuk is inmiddels weggeblazen in Nederland. In Amerika staat men nog geschaard (vanwege de continuïteit, die wij heeten verloochend te hebben) om 1905, en — het is er niet meer, de continuïteit is maar verbeelding. Ook wisten we, dat tijdens een z.g. oecumenische synode, een paar theologen van de Chr. Ref. Church zich een merkwaardig kort oogenblikje hebben bezig gehouden met het nieuwe, het 4e formulier van eenigheid, dat de groep Ridderbos-Grosheide heeft aanvaard, onder den weidschen naam „vervangingsformule”, en dat ook zij hebben meegewerkt aan het besluit, dit nieuwe stuk den „oecumenischen” zegen te geven. Maar zelfs dat heeft ons niet doen waarschuwen tegen den predikant der Chr. Ref. Church, die in Nederland van ónze preekstoel het woord heeft bediend; want we bedachten, dat de besluiten van zoo'n „oecumenische synode” nog moeten geratificeerd worden door de landelijke kerken, en niet zóó maar binden. Dat is door die „oecumenische synode” zelf verklaard. Want ge kunt het bij de Ridderbussen, en nu ook bij de Danhof's, krijgen zoo ge 't hebben wilt. Den ééne keer heet het (als ze ons ermee weg kunnen werken): synodebesluiten gelden dadelijk altijd en overal onvoorwaardelijk, zoolang ze niet herroepen zijn; en een ratificatierecht is 'n ongereformeerde vondst van K. S.; en Berkouwer onderteekent dit fraais dan maar weer gewillig, en Aalders knikt ja. Den anderen keer (als 't zoo te pas komt) redeneeren ze evenwel nèt als K. S., en verklaren, dat het ratificatierecht wél bestaat, en dat daarom de besluiten der oecumenische synode niet binden, tenzij de mindere vergaderingen ze ratificeeren. En dan zit Berkouwer er ook weer bij, en Aalders eveneens. En de heele zaak wordt belachelijk, alleen zet de synodale commissie een hooge borst tegen hen, die art. 31 onderhouden. Niet vanwege onze leer of kerkrecht, maar om de vrienden. Maar goed, wij waren nuchter genoeg om te bedenken: het „oecumenische” besluit inzake het 4e formulier van Ridderbos' kerk is nog niet geratificeerd door de Chr. Ref. Church; laat dien dominee uit Amerika gerust bij ons preeken.

Maar in Amerika zegt de commissie: niet eens laten spreken! Geen voorlichting! Kerkeraleden, vraagt techniek niet, wat ereigenlijk gebeurde is. Vrij onderzoek? Neen, neen, daar hebt ge uw synodale commissie voor!

Nu zijn wij niet van plan, als kerkelijk bedelaar naar Amerika te komen. Wij zullen deze leiders-van-boven-af niet vragen om „de gunst”. Wij weten precies, welke adviezen, zoowel in 1938/9 als nu in 1947, uit Amsterdam gegeven zijn en worden, en bedroeven ons over hen, die weten moeten, dat de Amsterdamsche informaties van 1938/39 op alle punten door de feiten zijn beschaamd geworden, terwijl de leiders toch aan het Amsterdamsche leibandje blijven loopen.

Maar wat onze aanklacht tegen hen is, dat is: hun gemakkelijk luisteren naar onverantwoordelijke lasterpraat (zoals van dr. Aalders). Men heeft (weer dr. Aalders) de Chr. Ref. pers wijs gemaakt, dat de synode van '42 de algemeene genade had gered. Het was onwaar, want de Toelichting (1) op de besluiten (‘n officieel stuk) verklaarde: om den naam „genade” ging het ons niet.

En daar ging het óns juist wél om. Dat is de eene onware informatie. De andere was: wie niet zegt: „wedergeboren”, die moet er uit, niet waar, amerikaansche broeders? Ze zeiden: ja!, maar in '46 werd óók „te wederbaren” goed gevonden. En zoo kunnen we verder gaan. En toch maar gelooven wat de V.U.-vrienden zeggen?

We gaan tegenover zoo'n politiek van vrees-voor-de-kennis-der-feiten (!) en tegenover zóó'n vlot applaus aan onverantwoordelijk gepraat-achter-den-rug kalm verder. Een kerk, die door haar eigen commissies zich er van aflat houden, na te gaan, wie in Nederland veranderd is, en wie niet, kan die correspondentiezaak wel overlaten aan „de leiders”, maar bewijst dan meteen, dat ZULK een correspondentie geen zaak der kerk meer is en welnig om 't lijf heeft.

Het ambt der geloovigen, als het ontwaakt, het eenige middel, dat de Chr. Ref. Church van de hiërarchie kan bevrijden. Wie we van het volk bereiken kunnen, die zullen we de feiten doen weten.

EERSTE CONTACTEN EN BEWEGINGEN.

Tot mijn groote voldoening zijn reeds allerlei contacten hernieuwd of gelegd. Bij aankomst van de boot in New York waren niet alleen ds. B. Kok en br. Doezeema, maar was ook br. v. Genderen, die den vorigen keer de oostelijke helft van de tournee geregeld en mij geberbergd had, aanwezig. Het was een genot hen allen te ontmoeten voor de zooveelste maal.

Niet minder was het verheugend, aanstonds te kunnen spreken over de kerkelijke „moeilijkheden”. Reeds binnen 24 uur hadden we o.a. met twee predikanten der Chr. Ref. Church de zaak kunnen „doornemen”. Een hunner bleek door de vragen die hij stelde (vragen is soms 't beste bewijs van weten) alles te weten wat in de kwestie kardinaal heeten mag; hij wist er meer van dan menig predikant in Nederland en de ander behoefde niet eens meer te vragen. Want die wist alles al haarfijn. Het gesprek was beide malen een verkwikking. Men behoeft zich van synodocratische zijde geen illusies te maken; ongetwijfeld gelukte het, helpers te vinden. Maar een discipel vindt men hier nergens. In dit opzicht staat het in Amerika nog beter ervoor dan in Nederland.

Van de eerste dagen had ik graag iets meer verteld, maar de tijd ontbreekt. Misschien kan er later een woordje over volgen. Volgende week allicht een dag tijd voor een schrijftafel. We schrijven vandaag (hier ten minste nog) 28 Augustus. Per auto reizen we naar Grand Rapids. Wie de kaart beter kent dan ik tot nu toe, zal zich interesseeren voor het feit, dat we vandaag Nieuw-Libanon, Nassau, Canaan, Amsterdam, Geneve, Syracuse, Batavia gepasseerd of genaderd zijn. Morgen hopen we de Niagara-water-vallen te hooren brullen. Vandaar gaat de reis naar Grand Rapids. De Hoeksema's kerk zal daar de eerste zijn, die daar voor de stem der vrijgemaakten ruimte maakt. Ofschoon ds. Hoeksema niet in alles denkt als wij (behoudens mogelijkheid van terminologisch verschil), is hij toch niet zoo dwaas te concludeeren: we hebben met die Geref. Kerken in Nederland, die prof. Greijdanus aan de tafel ontvangen kunnen, geen correspondentie, derhalve — we laten hem niet spreken of preeken. Zoo dwaas redeneert de Chr. Ref. Church anders ook niet, maar dezen keer heeft de angst voor overplanting der kwestie (en nog wat) haar leiders zóó te pakken, dat ze hun ééndagsargumentatie hebben uitgevonden voor de gelegenheid. — Er is vandaag gesproken over de mogelijkheid, om, als de H.H. Meyster en Brillenburg Wurth a.s. Donderdag óók nog in Grand Rapids zijn mochten, hun openlijk te inviteeren mij openlijk tegen te spreken als ik onwaarheid spreek. Voor het bieden van deze gelegenheid aan hen heb ik me, stel dat ze er nog zijn, bereid verklaard. Als er van die „samen-spreking” iets komt (publiek!) hoop ik er van te vertellen. So long.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

DUS TOCH TWEEËRLEI EVANGELIE?

In de „Gereformeerde Kerkbode” voor de classes Barendrecht en Dordrecht van 23 Aug. '47 schrijft ds. B. Wentseel te Ridderkerk over: *Eén Evangelie of twee?* Hij bestrijdt daarin ds. J. C. Woelderink, die van dr. E. Smilde's boek geschreven had, dat daarin door den schrijver als vanzelfsprekend en critiekloos aanvaard wordt, dat er een evangelie is voor de wereld en een ander voor de kerk, dus niet één voor beide. Bij zijne bestrijding verwijst hij dan naar de Dordtsche Leerregels III/IV 8 vv., en zegt o.m.: „We dienen bij het éne evangelie dus stellig onderscheid te maken zonder daarbij van twee evangelies te spreken.... De vaders laten de logica in God echter onaangetaast. En wat het evangelie en zijn bediening betreft staat het in zekere zin zo, dat er een evangelie is met de Geest der aanneming geladen en een evangelie, zonder die Geest der aanneming des geloofs, een ledig evangelie ter verdoemenis, wijl het verworpen wordt”.

Onwillekeurig vragen we: zijn dat geen twee Evangelies? Zijn een vol ei en een leeg dop hetzelfde? Maar hoe kan nu een ledig evangelie verworpen worden en ter verdoemenis werken? Een ledig evangelie is toch niets? Slechts wat iets is, kan iets uitwerken, zoo niet ten goede, dan ten kwade. Dan valt dus de schuld voor de ongelooften weg. Want hun wordt dan het Evangelie niet gepredikt, dat zij dus ook niet kunnen verwerpen.

Hoe geheel anders leert onze Heiland het, als Hij zegt: Die Mij verwerpt en Mijne woorden niet ontvangt, heeft die hem oordeelt: het woord dat Ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen ter laatste dag, Joh. 12:48. Tot hen is dus geen leeg woord gesproken, en zij hebben niet een leeg woord ontvangen of gehoord, maar een woord vol kracht, dat hen oordeelen en voor eeuwig in het verderf werpen kan. Vgl. ook II Cor. 2:16. Da B. Wentseel beroept zich op Dordtsche Leerregels III/IV, 11 vv., waar gezegd wordt, dat God bij de uitwerking van Zijn welbehagen in de uitverkorenen „niet alleen het

Evangelie hun uiterlijk doet prediken en hun verstand krachtiglijk door den Heiligen Geest verlicht maar Hij dringt ook in tot de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking deszelfden wederbarenden Geestes”. Maar daar wordt niets er van gezegd, dat het Evangelie nu gevuld wordt, dat het eerst leeg was, maar nu door de kracht des Geestes beziel en sterk gemaakt wordt. Niets daarvan. Dat is ook een geheel foutieve voorstelling. Aan dat Evangelie zelf wordt daardoor niets veranderd. Maar wat is wel het geval door die Geesteswerking? Dat zeggen deze Leerregels daar verder: „Hij opent het hart, dat gesloten was. Hij vermurwt dat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is”. Dus maakt Hij dat er opening, een toegang in het hart van den mensch komt, waardoor dat Evangelie kan binnenkomen. Dat is toch heel wat anders. Als iemand niet door een muur een huis kan binnenkomen, maar een ander breekt dan in dien muur een gat, waardoor hij wel naar binnen kan dringen, heeft deze andere man toch niets aan dien eerste veranderd, hem niet sterker gemaakt of zoo iets, hem kracht gegeven. Men moet hier goed onderscheiden. Deze werking des Heiligen Geestes is eene bij het Evangelie bijkomende werking, die niet dat Evangelie verandert, vol of krachtig maakt, want dat is dat Evangelie reeds door de kracht des Heiligen Geestes, Joh. 6:61; Hebr. 4:12, maar waardoor opening in het zondaars-hart wordt gemaakt voor het Evangelie, zoodat het nu in dat hart indringt.

Hier de dingen recht te zien en recht voor te stellen is zoo noodig, om niet door eigen onhelder denken en voorstellen mysteries te zien waar die toch niet liggen, en om de beteekenis van de Evangelieprediking recht te verstaan, en ook de ontzettende zonde voor dat Evangelie te verwerpen. Dan eerst kan de heilige ernst der Evangelieprediking ingezien worden, zoowel ten aanzien van den prediker zelve, als met betrekking tot den hoorder. Eénzelfde Evangelie doet God voor allen prediken. Wie dat niet aannemen, verwerpen niet een leeg Evangelie, maar het ééne, volle, krachtige Evangelie Gods, door de boosheid huns harten. Die het wel geloovig aannemen, doen dat doordat de Heilige Geest hunne harten breekt en voor dat Evangelie opent. Dordtsche Leerregels III/IV, 8—11; I, 6.

4 Sept. '47.

S. GREIJDANUS.

HEEREN OF BROEDERS?

VIII.

Deze week zouden we nader ingaan op de Zwolsche reactie op dat gedeelte van het Groningsche rapport, dat we gemakshalve maar zullen noemen „Breda”.

We zagen reeds, hoe onzakelijk en onwaar Zwolle was in het betoog, waarin men trachtte te ontkennen, dat ons een oordeel, rakende onzen staat voor God, getroffen had. Men sprak van onze „kerkrechtelijke inzichten”, hoewel de schorsende en afzettende synode uitdrukkelijk had ontkend, dat verschil van inzicht de houding en het optreden van K. S. had beïnvloed. Het was immers bij hem „onwil”, een verachting der kerkelijke orde etc. (zie vroegere artikelen).

Doeh nu komt het fraaie. Zwolle gaat klagen over ons besluit en over het rapport der commissie. Ze heeft eerst ontkend, dat van gindschen kant men óns in onzen staat voor God geoordeeld had. En dat deel van het betoog was al volkomen dwaas. Maar nu keert Zwolle de rollen om, en suggereert, dat wij hén rekenen buiten het Koninkrijk Gods te staan. Luister maar:

„Wij verkeeren echter in twijfel, of niet juist Gij van Uw zijde ons rekent buiten het Koninkrijk Gods te staan. Er komen in het door U ons toegezonden rapport uitdrukkingen voor, die ons ontsteld hebben”. Dan volgt een weergave van het schrijven van Breda, met de de vorige week genoemde teksten, waarop Zwolle vervolgt: „Op dit schrijven heeft het rapport geen ander antwoord, dan dat de „kruimkens” ook den honden toevallen, en dat onder „honden” te verstaan zijn degenen, die voor geen enkel medicijn toegankelijk zijn, wat bij ons, generaal genomen, nog niet definitief gebleken is. Bijna nog sterker spreekt het volgende: wanneer de Kerkeraad van Breda er op wijst, dat men een geloovige en een ongeloofige niet onder één juk mag plaatsen, wordt in het rapport geantwoord: „Maar indien een correspondentie geopend wordt, die het recht des Heeren trouw bedient, is hiervan geen sprake, en kan gehoopt worden op deze vrucht, dat geloovigen, die nu nog eenzelfde ploeg trekken met wie ons uitwieren, ophouden met dit door Paulus veroordeeld bedrijf”. Welke andere conclusie kan daaruit getrokken worden, dan dat er onder ons misschien nog wel enkele geloovigen zijn, maar dat wij niet meer als een kerk, als een vergadering van geloovigen, kunnen aangemerkt worden?” Zwolle vraagt dan in dit opzicht eerst klaarheid, omdat anders van een samenspreking geen heil is te verwachten.

Nu zijn we van gindschen kant wel het een en ander gewoon geraakt, helaas. Toch doet het altijd weer pijn, als je zulke reacties onder de ogen krijgt. Want ik vraag nu toch — onder verwijzing naar het arti-

kel van v ginds nie moeite n. Waarom word? daartoe toch niet waarover gelezen e nu? De Zwolle g verwijzing kens”, medicijn gens on ginds nog Dat is, v Breda in

Nu ma slaan en e e n h zoo in een Had Gref dan de p Heeft Zw ACHT I WORDT gelezen, richt inza ingeleid n Heeft Zw deze verv ciaal betr (Verlede van de v men aan vervuld w broederba gelezen v o m i e Oek niets ge o p e sub 9)?

Zwolle men hee groote br

Want z terpretati generaal (immers ginds gee verbaast e ke andere dan dat b loovigen z ring van

Onze sy kan te v zullen bli doen, zoo toestand den ons z zien van wat geble trent hun

Daarvan m i s s c als g e van geloof

Als ik ze kelingen, verhard is misschien de groep als verga Als volge verharding nog een n haalt verzele tegen e geloof he schamen, Ik wil ge grenst des men ander eigen „m s p r o k

Miaschie conclusie zake de b samenhang port acht volgens h ken dan e enkele ge Zwolle ha het tegen generaal p blijk gege

En bove ten passag commissie pondentie, over de sy

en hun ver-
teest verlicht
tenste deelen
g deszelfden
rdt niets er
d wordt, dat
ht des Gees-
ets daarvan.
ng. Aan dat
nderd. Maar
erking? Dat
r: „Hij opent
dat hard is;
aakt Hij dat
den mensch
nkomen. Dat
let door een
een ander
door hij wel
andere man
niet ster-
gegeven. Men
ing des Hei-
bijkomende
dert, vol of
agelle reeds
Joh. 6: 61;
et zondaars-
zoodat het

voor te stel-
nhelder den-
ar die toch
e Evangelie-
ontzettende
t. Dan eerst
ing ingezien
diker zelve.
lenzelve
Wie dat niet
ngelie, maar
da, door de
ovig aanne-
honne har-
D o r d t -
6.

ELJDANUS.

VHL.

de Zwolsche
sche rapport,
„Breda”.
waar Zwolle
te ontken-
staat voor
e „kerkrech-
ende en af-
nd, dat ver-
eden van K.
em „onwil”,
zie vroegere

klagen over
missie. Ze
ant men ons
En dat deel
s. Maar nu
dat wij hen
staan. Luis-

diet juist Gij
inkrijk Gods
toegezonden
teld hebben”.
n van Breda,
sten, waarop
het rapport
t de „kruim-
onder „hon-
geen enkel
generaal ge-
is. Bijna nog
le Kerkeraad
ovige en een
atsen, wordt
len een cor-
ht des Hee-
t, en kan ge-
igen, die nu
ons uitwier-
oordeeld be-
sie kan
dand dat
nog wel
aardat
als een
en, kun-
Zwolle vraagt
t anders van
hten.

t een en an-
t altijd weer
krijgt. Want
aar het arti-

kel van verleden week —: wat is dit toch? Kan men ginds niet eens meer lezen? Of getrouwt men zich de moeite niet? Of wil men het misschien niet meer? Waarom wordt men nu nooit eens serieus in zijn antwoord? Zwolle mag klagen, als ze recht en reden daartoe heeft. Maar Zwolle moet haar klagenzangen toch niet op papier zetten, zoolang ze de stukken, waarover ze zich beklagt, niet eens behoorlijk heeft gelezen en overwogen. Want wat voor nonsens is dit nu? De passage inzake de „honden” biedt volgens Zwolle geen ander antwoord dan een verwijzing naar den tekst die spreekt van de „kruimkens”, een interpretatie van „honden” (voor geen medicijn toegankelijk) plus de mededeeling dat volgens ons, generaal genomen, zoodanige toestand ginds nog niet definitief gebleken is aanwezig te zijn. Dat is, volgens Zwolle, alles wat het rapport tegen Breda in dit verband weet op te merken.

Nu mag ieder het nummer van verleden week opslaan en controleren. Zwolle verzuigt hier een heel stuk waarheid, en verminkt zoo in een publiek stuk wat onze synode haar schreef. Had Groningen inzake „Breda” geen ander antwoord dan de paar door Zwolle genoemde fragmentjes? Heeft Zwolle niet gelezen in dat rapport: ONGE-ACHT DE PARALLEL DIE HIER GETROKKEN WORDT? (Zie vorige week, sub 5). Heeft Zwolle niet gelezen, dat de verwijzing naar het evangelisch bericht inzake de „kruimkens” door ons rapport werd ingeleid met de woorden: In het algemeen? Heeft Zwolle niet kunnen begrijpen, dat daarmee deze verwijzing werd aangeduid als één die niet speciaal betrekking had op de zaak der samenspreking? (Verleden week, punt 6). Heeft Zwolle niets gelezen van de verzekering, dat we een voorbeeld wilden nemen aan Paulus, die van „grootte droefheid” vervuld was ten aanzien van hen, die den geestelijken broederband met hem verbroken hadden? Ook niets gelezen van onze begeerte, in navolging van Paulus, om iets te doen tot behoudenis? Ook niets gelezen van ons gebed om een geopende deur daarbij? (Verleden week, sub 9)?

Zwolle klaagt over ontstellende uitdrukkingen. Doch men heeft zich zelf opgewonden, want men sloeg groote brokken over, en las nergens precies.

Want ze las wel dat stuk, waarin we Calvin's interpretatie van „honden” volgden, en uitspraken, dat, generaal genomen, van een toestand van verharding (immers van ontoegankelijkheid voor eenig medicijn) ginds geen definitief blij gegeven was. Des te meer verbaast en irriteert dan ook de Zwolsche vraag, welke andere conclusie daaruit getrokken kan worden, dan dat bij hen misschien nog wel enkele geloovigen zijn, doch hun kerk niet meer als vergade, ring van geloovigen aangemerkt kan worden!

Onze synode zei, in terugslag op Breda: niemand kan tevoren bepalen, dat ze ginds ontoegankelijk zullen blijken voor eenig medicijn. Hij kan dat niet doen, zoolang niet definitief gebleken is, dat zulk een toestand van verharding ginds aanwezig is. We houden ons niet bezig met veronderstellingen ten aanzien van individuele personen ginds, doch alleen met wat gebleken is omtrent hun instituut-als-geheel, omtrent hun groep, generaal genomen.

Daarvan maakt men: volgens U zijn er bij ons misschien nog enkele geloovigen, maar als geheel zijn we niet meer een vergadering van geloovigen.

Als ik zeg: afgezien mogelijk van eenige verharde enkelingen, is nog niet gebleken, dat de groep als geheel verhard is, wie mag dan dat aldus weergeven: afgezien misschien van enkele nog niet-verharde enkelingen, de groep als geheel is ongelooft en kan niet meer als vergadering van geloovigen aangemerkt worden? Als volgens onze verzekering generaal genomen de verharding niet definitief gebleken is, — wie, die nog een normaal stel hersens heeft en een eerlijk hart, haalt het dan in zijn hoofd om die verzekering te verkeeren in haar tegendeel, dat generaal genomen ginds het ongelooft heerschappij verkreeg? Zwolle moest zich schamen, om publiek zulke dwaze vragen te stellen. Ik wil geen kwaadwilligheid aannemen. Maar dan grenst deze passage aan stompzinigheid. Hoe kan men anders van ons „gebleken” concludeeren tot eigen „misschien”, en van ons „generaal gesproken” komen tot „enkelingen”?

Misschien zegt iemand: maar Zwolle trok deze conclusie uit dat andere fragment van het rapport, inzake de bediening van het recht des Heeren, in den samenhang van 2 Cor. 6. Want dit stuk van het rapport acht ze het sterkst sprekend, en daaruit kan volgens haar geen andere conclusie worden getrokken dan deze, dat volgens ons bij hen misschien nog enkele geloovigen zijn. Maar dat neemt niet weg: Zwolle had deze conclusie niet mogen trekken, want het tegendeel was haar juist nadrukkelijk verzekerd: Generaal genomen is van verharding geen definitief blij gegeven.

En bovendien, het staat ook niet in de aangevochten passage, die het sterkst heet te spreken. Want de commissie zei daar alleen tot Breda, dat een correspondentie, die het recht des Heeren bedienende tegenover de synodocraten, nooit te vergelijken is met het

trekken van één ploeg door geloovige en ongelooft samen. Integendeel, zoo zei de commissie, we zijn niet van plan ze onder één juk te spannen, doch we willen een poging doen om de geloovigen, die nog loopen onder 't door Paulus veroordeelde valsche eenheidsjuk daar vandaan te krijgen. Wij willen niet den ons naast den ezel spannen, doch probeeren de ossen, voorzoover ze nog naast de ezels loopen, van dat juk te bevrijden. We waagden ons niet aan een schatting van het percentage „ossen”; alleen was tevoren gezegd, dat we hen, generaal gesproken, nog niet onder de „ezels” rubriceerden. M.a.w., we toonden ons bereid in gindschen kring, als geheel genomen, nog een kudde „ossen” te zien (zonder daarmee natuurlijk de wettigheid van hun instituut ook maar een seconde te erkennen!). Wat we alleen constateerden, was dit: gindsche groep, die generaal genomen nog niet bleek verhard te zijn, laat zich toch nog altijd spannen voor den zondigen uitwerpsploeg. We hopen door een te openen correspondentie die velen van die zonde terug te brengen. We willen zoo graag de talrijke „ossen” ginds bevrijden van het juk der binding, want dat is een „ezels”-juk. Doch Zwolle maakt daarvan: volgens hen zijn er bij ons misschien (!!) nog enkele (!!) „ossen”, doch ons instituut noemen ze een kudde „ezels”.

Het was dan ook geen woord te veel gezegd, toen onze deputaten in antwoord op dit briefgedeelte ronduit verklaarden, dat het „bepaald afstootend” was. Enkele uitdrukkingen uit het rapport waren uit hun verband gerukt en aldus zeer geschikt om den eenvoudigen lezer af te schrikken. Deputaten verwerpen de Zwolsche conclusie, dat volgens ons bij hen misschien nog wel enkele geloovigen zijn, omdat onze synode nergens zich aan een numerieke schatting waagde; we hadden immers het oog niet op de individuele leden, en daarom ook niet gevraagd: hoe velen zouden ginds nog gelooven? We spraken alleen over het instituut, dat uitwierp wie Christus niet uitwerpt, en zelden dat generaal genomen de verharding daar nog niet definitief gebleken was. We veroordeelden het zondige instituut, zonder daarmee te zeggen dat de leden van dat instituut, generaal gesproken, ontoegankelijk waren gebleken voor eenig medicijn.

Evenwel, ondanks dit alles blijft prof. Ridderbos den dwazen Zwolschen brief door dik en dun verdeiden. Hij haalt weer ons rapport te voorschijn, doch blijft negeren alle negen punten die de vorige week werden genoemd. En voor het grootste deel is dan ook zijn stuk een eentonige repetitie van wat Zwolle reeds zei. Hij toont zich zeer verantwoordig, dat Breda in hen „kettersehe menschen” zag, die „de ongerechtigheid” deden. En dat doet dezelfde man, die zoo gemakkelijk anderen beschuldigde van „scheurmakerij” en van „openbare grove zonde”. Maar zijn ontsteltnis is dezelfde als die van Zwolle. Men vindt ons wegens openbare grove zonden, en haalt K.O. en avondmaalsformulier erbij, zóó érg is het; en men handhaaft die vonnissen ondanks alle bezwaren; en verzekert dan: we hebben niets gezegd over Uw staat voor God!

Doch zoodra één kerkeraad uit ons verband een oordeel uitspreekt over hen, en van krasse termen zich daarbij bedient, dan negeert men alle passages waaruit bleek, dat onze synode dat oordeel en die terminologie niet overnam, en klaagt dat wij hen buiten het Koninkrijk Gods stellen. Nu moeten ze het verder zelf maar weten, wat ze van rapport en besluiten onzer synode hun menschen willen zeggen. Maar ik vraag me af: waarover maken ze zich dik? Zij ontkennen toch dat het vonnis „scheurmakerij” ons trof in onzen staat voor God? Waarom treft dan Breda's oordeel over hen („kettersehe menschen”) hen wel in hun staat voor God? Toe, prof. Ridderbos, repeteer nu eens dat heele artikelje van onlangs, waarin U betoogde, dat schorsing en afzetting nog geen afsnijding zijn. En zeg dan nu tot uw lezers: de vrijgemaakte synode heeft ons nimmer geëxcommuniceerd, en nooit verklaard, dat wij geen deel in het rijk van Christus hadden? Ergo, heel de klacht over onze uitsluiting door hen was dwaas. En we hoeven heelemaal geen nader licht, hoe de vrijgemaakten ons zien. Want wat Breda ook van ons zegt, en hoe het rapport daarop ook reageert, het raakt ons niet in onzen staat voor God!

Zijn Zwolle's leden ontsteld, en is prof. Ridderbos boos over den term van Breda, die sprak van „de ongerechtigheid”? Blijkbaar wel, want prof. R. vindt dat onzerzijds daartegen een duidelijk protest had moeten komen, en Zwolle zegt: op dit punt willen we eerst klaarheid, anders is van samenspreking geen heil te verwachten. Ach ach; wat zijn ze ontsteld. Maar ik vind de onwaarschijnlijkheid weer ontstellend, ten spijt van alle artikeltjes van Berkouwer daarover.

Want hoe staan de zaken?

Ginds zegt een synode officieel: scheurmakerij, openbare grove zonde, avondmaalsformulier, K.O. En officieel handhaaft men dat nu al vele jaren, want ook Zwolle bekrachtigde alles. Evenwel verzekert men: daarmee is niet gezegd, dat wij u geen broeders meer noemen; we handhaven alles, maar we beschouwen u allemaal als burgers van het rijk Gods.

Bij ons komt er één kerk, Breda, die nu van de

synodocraten de termen bezigt: „kettersehe mensch”, „ongerechtigheid”, „honden”. En die geen correspondentie daarom wilde. Onze synode neemt met algemeene stemmen het besluit, om wél correspondentie te openen; ze bestrijdt Breda op alle punten, neemt de terminologie van Breda op geen enkel punt over, verklaart zelfs ronduit, dat niemand van tevoren bepalen kan dat een toestand van ontoegankelijkheid voor eenig medicijn ginds generaal gesproken aanwezig is. Zoodra dat gebeurd is, klaagt diezelfde Zwolsche synode: wij verkeeren in twijfel of U ons daarmee niet buiten het Koninkrijk stelt.

Rara. Officiële vonnissen, onder verwijzing naar avondmaalsformulier en K.O. treffen niet in den staat voor God. Zoolang ze van gindschen kant komen.

Wij daarentegen hebben niemand gevonnist, het avondmaalsformulier en de artt. 79—80 K.O. op niemand van hen toepasselijk verklaard; we hebben alleen maar een binding aan een inmiddels losgelaten formulietje voor zondig verklaard, en gezegd dat schorsingen en afzettingen zondig waren, wijl in strijd met de regels der K.O. Wij hebben voorts nadrukkelijk aan het adres van één onzer eigen kerken gezegd: niemand onzer mag van de synodocraten als van „honden” spreken, althans niet op dit moment; want generaal gesproken is de verharding daar niet definitief gebleken. Dan opeens is men ginds zeer ontsteld, over dat laatste zinnetje, en verkeert men zeer in twijfel, of wij hen niet rekenen buiten het Koninkrijk te staan.

Ginds zegt men officieel van ons: scheurmakers in den zin van het avondmaalsformulier! Geen deel in het rijk van Christus, zoolang ze in zulke zonden blijven. En men doet hoogst verbaasd, als wij dan klagen, dat ze daarmee ons vonnissen in onzen staat voor God. Heelemaal niet waar, zegt Zwolle.

Bij ons zegt men officieel van hen: ze hebben wel gezondigd in binding en schorsing, doch we mogen hen geen „honden” noemen, zoolang hun onbekeerlijkheid en verharding niet definitief gebleken is. Dan is men daar al weer hoogst „verbaasd” en ontsteld, omdat onzerzijds daarmee hun staat voor God wél zou zijn geoordeeld.

Ja, ja, de kerkelijke wereld is een rare wereld. Maar is dit niet ontstellend vanwege onwaarschijnlijkheid? Ik bedoel, als ik dien term gebruik, geen subjectieve oneerlijkheid; over hun hart en hun bedoelingen en motieven oordeel ik niet. Maar ik kan het niet anders zien dan als objectieve onwaarschijnlijkheid: dit is in strijd met de norm der waarheid. Want men meet ginds permanent met vele maten. Prof. Berkouwer moge eindelijk eens beginnen met de objectieve feiten te toetsen aan de norm der waarheid, inplaats van allerlei psychologische artikeltjes te schrijven over ons „wantrouwen”, dat ons er toe zou brengen hen te beschuldigen van bewuste oneerlijkheid.¹⁾

B. HOLWERDA.

¹⁾ Dat ik thans even Prof. Berkouwer noem, heeft zijn oorzaak. Deze gaf onlangs een weergave van mijn artikel, die kant noch wal raakte. Omdat ik perspolemieek graag tot het uiterste beperk, heb ik hem persoonlijk gevraagd: a) of hij bereid was die passage publiek terug te nemen onder nauwkeurige mededeeling aan zijn lezers van wat ik wel geschreven had; en b) of hij bereid was publiek aan te toonen, dat het permanente ja-en-neen-tegelijk van Zwolle wel voldeed aan het gebod der waarachtigheid. Prof. B. antwoordde me, dat hij zijn vergissing erkende en zijn fout zou herstellen, doch tot het onder b) gevraagde niet bereid was, omdat een discussie op dit niveau zinloos was. Inmiddels heeft Prof. B. in zijn blad iets geschreven, dat min of meer op een rectificatie lijkt. Prof. B. nam een deel van zijn artikel terug, doch hij zei zijn lezers niet, wat ik wel gezegd had. En even verder blijkt, dat hij zijn aanklacht toch handhaaft; want hij noemt tot driemaal toe mijn naam, als hij tot ons het verwijt richt, dat in onze termen het element ligt „van het bewuste camoufleren”. Daardoor wordt volgens hem de discussie „over de materiele kwesties schier onmogelijk en zinloos”. Notabene: terwijl ik in deze reeks me alleen houd aan de materiele kwesties, en hem uitnodigde om aan te toonen dat de handelingen van Zwolle wel in overeenstemming waren met het gebod der waarachtigheid. Van verdere particuliere correspondentie met Prof. B. zie ik thans af. Hij blijft me beschuldigen van „psychologische aanklachten”, terwijl hij m'n heele materiele argumentatie aan zijn lezers onthoudt. Hier spreek ik nu op mijn heurt van „polemieek-armoede” en „stijlloosheid”. Zooda als die ook zie bij Prof. Dr H. N. Ridderbos, die behalve in het Geref. Weekblad soms ook in „De Strijdende Kerk” de kolommen helpt vullen, o.a. met beschouwingen over het besluit onzer Synode, om niet te voldoen aan het verzoek tot mondelinge samenspreking, doch wél een schriftelijke ontmoeting mogelijk te maken. Daarvan weet Ridderbos Jr dit te zeggen: „Precies hetzelfde geval als wanneer ge iemand uitnodigt tot een vriendschappelijk bezoek en van hem ten antwoord zoudt krijgen, dat hij bereid is bij de eerste de beste gelegenheid met enige andere zware jongens bij u in te breken etc.”. Waarom zei Prof. R. dat niet in Zwolle? Het lijkt me toch een gevaarlijk experiment een aantal „zware jongens”, nádat ze hun plan tot „inbraak” hebben bekend gemaakt, opnieuw uit te nodigen tot een vriendschappelijk bezoek! Ik dacht in mijn onnoozelheid, dat alleen dief en diefsmant vriendschappelijke uitnodigingen richtten tot zware jongens. Prof. Berkouwer kan in het Geref. Weekblad nog veel plezier hebben van den polemieek-rijkdom van zijn stijlvollen collega.

B. H.

PROGRAMMA THEOLOGISCHE HOOGESCHOOL-DAG.

Woensdagavond 24 Sept., 8 uur: bid-
stand. Nieuwe Kerk, Kampen. Voorganger: prof.
Holwerda. Na afloop begroetingssamenkomst „Ons
gebouw" (naast de kerk).

Donderdag 25 Sept.:

Morgenvergadering: Toespraak
van den Rector, prof. Deddens.

Rede van ds E. Th. v. d. Born, Amers-
foort: „De kerk in de branding".

Middagvergadering: Sprekers:
..... (omdat ds Hagens verhinderd zal zijn, kan
de eerste spreker nog niet genoemd worden) en ds
C. Vonk van Schiedam. In de namiddagvergadering
ook gelegenheid tot aanbidding van geschenken.

5 Sept. 1947.

S. GREIJNDANUS.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

INZAKE OVERHEIDSMATREGELEN.

De Heer C. Korpershoek te Maasland schrijft mij
in verband met den brief van den Heer A. N. G.
Bruynis te Bodegraven: „Uit hoofde van mijn beroep
weet ik gelukkig, dat er in tal van bedrijven, die zich
naar de door de Overheid, op sociaal-economisch ge-
bied getroffen maatregelen, schikken, nog flink geld
wordt verdiend, ja, dat er op het oogenblik al veel
ondernemingen zijn, die hun goederen afleveren en
hun diensten verrichten tegen lagere dan door de
Overheid vastgestelde maximum prijzen en die des-
ondanks toch renderen. Voorts is het mijn ervaring,
dat, indien men een of ander distributie-goed niet
alleen best gebruiken kan, maar het ook beslist
noodig heeft, dit bij eerlijke invulling van een aan-
vraagformulier krijgt toegewezen".

Hier sta ik nu met mijne onwetendheid.
Mogelijk, dat er eenig verschil verklaard kan wor-
den uit onderscheid van beamtten en distributie-per-
sonnel. Maar overigens komt het mij door deze uit-
eenloopendheid van mededeeling inzake ervaring te
meer wenschelijk voor, dat betreffende zakenmen-
schen etc. met elkander spreken, elkander voorlich-
ten, gezamenlijk pogingen doen tot wegneming van
wat funest werkt in overheidsmaatregelen en be-
sluiten, door heldere aanwijzing waar de fouten lig-
gen, en hoe zij zouden kunnen worden weggenomen.
En nu sluiten we de behandeling van deze zaak
hiermee maar af.

5 Sept. '47.

S. GREIJNDANUS.

LITERATUUR EN KUNST

WAT HEEFT DE SCHILDERKUNST ONS TE ZEGGEN? III.

Het impressionisme droeg in zichzelf een vormver-
nietigend element.

Als zuiver picturale kunst moest het in uiterste
consequentie verschillende van haar beoefenaren op
den duur teleurstellen.

Die uiterste consequenties waren getrokken door
de luministen, die (in het begin van onze eeuw) langs
theoretischen weg er toe kwamen de kleuren te ont-
leden in hun samenstellende elementen en zodoende
door het onafgebroken naast elkander zetten van deze
elementen streefden naar zoo groot mogelijk licht-
effect. De grijsheid (vaak somberheid) van onze
Haagsche school maakte, vooral bij de Franschen,
plaats voor een sterk licht. Men schilderde graag de
hitte van den dag, met verblindend zonlicht en scha-
duwen, die ook vol licht zijn. Zonnestralen, die door
van den wind bewogen loover vallen, een licht, dat
de plastiek der vormen absorbeert en aanvreet.

De pointillisten kwamen er toe te schilderen met
stippen, in felle kleuren naast elkander gezet, die
onderling, door optische werking, versmelten tot de
gewenschte kleureffecten (geel naast blauw wordt b.v.
groen). Toorop ten onzent vertoont in zijn oeuvre nog
zoo'n pointillistische periode. Langs dezen weg was
geen verdere ontwikkeling mogelijk. Men verloor het
contact met het volle leven, de kunst dreigde te ver-
schralen door getheoretiseer. De opgaaf van „licht"
te schilderen was op zichzelf niet vruchtbaar genoeg.
Nooit te voren was men er echter in geslaagd de
atmosfeer, het buiten zijn, zoo te verwerklijken. De
lichtheid en nerveusheid van toets grenst aan het on-
gelooflijke. Bij de pointillisten moest echter noodwen-
dig de techniek ontaarden in een kunstje.

De grootte der stippen was vrijwel als constant
gegeven, wilde men het gewenschte optische effect
verkrijgen. Behalve in de onderwerpen, was er niet
veel variatie in te brengen. Bovendien was deze me-
thode omslachtig en te beheerscht! De schilder was

er als het ware stip voor stip door gebonden en hij
kon zich niet driftig, geëmotioneerd, of, zoo ge wilt,
bezeten laten gaan.

Cézanne (Frankrijk 1839—1906) ging tusschen zijn
confraters doelbewust een anderen weg. Hij streefde
er naar om, met behoud van de picturale kwaliteiten
van het impressionisme en luminisme, te komen tot
een grootere monumentaliteit.

Het vormvernietigende element van het impressio-
nisme was Cézanne zich bewust geworden. Voor Cé-
zanne was de buitenwereld niet een spel van subtiële
toonarden, die alle vastheid van vorm verwaasde.

Integendeel, met groote hardnekkigheid en conse-
quentie zocht hij in zijn werken naar vastheid van
bouw. Met voorbijgaan van de kleinere details bracht
hij de verschijningen terug tot hun grondvormen als
bollen, cylinders, kegels, de kubus, de pyramide. Hij
doet dit stelselmatig in een groot en uitgebreid oeuvre,
trachtend naar steeds grootere soberheid, steeds groo-
ter eenvoud.

Hij schildert een kop in enkele groote vlakken, een
landschap in een schijnbare chaos van vlekken. Maar
op een afstand lost deze chaos zich op in een welbe-
wuste ordening van breed uitgemeten plans, een ma-
jestueuze rust en vastheid van bouw.

Zijn stillevens zijn met uiterste zorg opgebouwd, hij
laat niets aan het toeval over.

Met groote verbeterheid en boersche vasthoudend-
heid creëert Cézanne de rust, zijn oeuvre ontwikkelt
zich met innige noodzaak, als door dezelfde wetten,
die een kristal doen groeien.

Voor hem is er geen sprake van het zooals het uit-
komt, neersnijden van een of ander onderwerp, dat
hem picturaal ontmoet, als een flits, als in een oogen-
blik tot werkelijkheid gesteld.

Neen, hij voert de kunst terug tot monumentaliteit,
tot hoogere waarden als van het oogenblik. Een land-
schap van Cézanne strekt zich uit als voor de eeuwig-
heid, het is tijdloos, de zon staat er stil als te Gibeon.
Hij ontleent de verschijningen de onrust van het
oogenblik, verduurzaamt de vergankelijke dingen door
te speuren naar wat zij aan vastheid in zich bergen,
hij laat niet toe dat het licht hen aanvreet.

Anderen gingen voort op den door hem aangegeven
weg. Zij gingen den weg van nog grootere abstractie.
Zij trachtten hun kunst alle tijdelijkheid te ontnemen,
iedere nog zoo geringe aanduiding van de verganke-
lijke waarden.

Sommigen gingen den weg van een vrij grof kubis-
me, het herleiden van de vormen tot hun meetkundige
grondvormen, wat echter al spoedig voerde in de
regionen der abstracte kunst.

Voor wij die uitingen bezien, moeten wij den grooten
tegenhanger van Cézanne behandelen, Vincent van
Gogh (1853—1890). Van Gogh verliet om geheel
andere redenen het impressionisme. Het kon hem
als mensch niet bevredigen. Voor hem had het zuiver
picturale spel geen bekoring. Noch voelde hij zich ge-
drongen den vorm te redden.

In den beginne, stuntelig en droog, alle flair en
weergaloos vlotte techniek van het impressionisme
ontberend, zoekt hij den weg tot het hart, legt hij
zijn oor te luisteren aan het leed van den arme. Hij
is niet de trotsche, hautaine kunstenaar, die met toe-
geknepen oogen de schilderachtige armoede beziet.
Hij ziet het met ontzetting, met mededoogen. Het ont-
roert hem niet alleen als artist, het raakt hem tot
in het hart als mensch. Op slecht papier met slecht
gereedschap worstelt hij met diep menselijke pro-
blemen. Hij heeft daarbij niet de bedoeling iets
„moois" te leveren, iets aangenaams!

Zijn „aardappelers" is geen grootsch en briljant
tafereel, geen gehuiver van licht in een donkere ruim-
te, geen getoofer van glansen op het witte haar van
den ouderdom, geen weelde van grijsen op oude mu-
ren. Er is niet de minste poging gedaan om de ar-
moede te verzachten tot een artistieke kitteling.

Een landschap is voor Vincent van Gogh niet een
verzameling kleuren, die het oog verrukken, niet een
geval waar een schilderij van te maken is. Neen, het
is het milieu, waar de mensch in het zweet zijns aan-
schijns in eerlijken arbeid werkt en ploetert voor zijn
levensonderhoud.

Een stoel is het voorwerp, waar de mensch op zit,
waar hij op uitrust, het is een deel van zijn leven.
Met liefde en volle overgave schildert hij zijn slaap-
kamer, min of meer onbeholpen in de perspectivische
weergave, maar met dien trek naar het menselijke,
die de levenloze voorwerpen geheimzinnig doet leven.

Schildert hij een paar oude schoenen, dan is het
niet de kleur die hem ontmoet, noch zoekt hij als
een Cézanne hen te ontrukken aan hun schamelijke
tijdelijkheid, neen, zij ontmoeten hem door hun men-
schelijkheid. Zij vertellen van de vereelde voeten, die
er jarenlang moeizaam in rondgetrapt hebben. Arme
voeten.

Achter alles ziet Van Gogh den mensch, het be-
zielende leven.

Ook als zijn palet lichter gaat worden en hij beroerd
wordt door de problemen van het luminisme, zal hij
nooit voor zuiver picturale waarden de banden ver-
breken, die alle dingen met den mensch verbinden.

Altijd weer vertolkt hij dat groote levensgevoel,
dat voor hem alles, ook het levenloze, met een intens
leven bezielt. Hij is als de Boeddhist, voor wien zelfs
de steenen bezielt zijn.

Het felle leven laat op uit zijn korenvelden, waar

de trillende middaghitte boven hangt, het gonst van
myriaden insecten.

Als vlammen slaan de boomen den grond uit. Deze
mensch schildert met zijn hart, een groot en edel hart.
Een onvergankelijke roem is zijn deel, omdat hij de
kunst nieuwe wegen wees. Wegen, die door het hart
gaan en niet alleen door het oog.

Zijn heele leven is een worsteling geweest om dat-
gene te kunnen uitdrukken, wat hem bewoog. Hij ge-
lijkt daarin Rembrandt. Voor zijn eigen gevoel heeft
hij het nooit bereikt, schoot hij altijd te kort.

Men moet zijn oeuvre in zijn geheel bezien, het is
een boek, dat in zijn geheel gelezen moet worden. Zijn
werk leeft voort in talloze reproducties, een half en
zielloos leven, gewoonlijk door de keuze der (ver-
koopbare!) onderwerpen, een slecht beeld gevend van
den grooten kunstenaar, die Van Gogh was.

Om hem ten volle te kunnen genieten moet ge de
origineelen zien in hun ongetemde kracht en sublieme
techniek.

Van Gogh, Cézanne, twee tegenstellingen, twee
eindpunten van een lange ontwikkeling, de een voe-
rend naar het abstracte, de ander naar het mensche-
lijke.

A. MIDDELHOEK.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

BELOFTE EN TOEZEGGING.

(Antwoord aan ds Hoeksema.)

Hoe reageert ds Hoeksema op onze artikelen? De
lezers van „De Reformatie" hebben er recht op, dat
te weten. We onderbreken daarom de voortzetting van
onze reeks om iets van ds Hoeksema op te nemen.
Jammer genoeg heb ik nog niet zijn kanteekeningen
op mijn eerste artikelen in bezit. Maar na de ontvangst
van zijn nauwkeurig geformuleerde vragen (zie ons
blad van 12 April) en mijn eerste artikel als ant-
woord daarop (zie „Ref." 7 Juni) bevat nu „The
Standard Bearer" van 1 Aug. allereerst een zorgvul-
dige vertaling van mijn artikel, waarna ds Hoeksema
het volgende opmerkt (ik vertaal):

„Tot zoo ver de vertaling.
Er is één punt in het artikel van ds Doekes, waar-
op ik dadelijk de aandacht moet vestigen. Het betreft
de vraag, of in de geschriften der vrijgemaakten iets
aanleiding gaf tot mijn vraag betreffende de aange-
haalde onderscheiding tusschen belofte en toe-
zegging.

Het spijt mij, dat ik op dit oogenblik geen tijd heb
om opnieuw het overvloedige materiaal te doorzoe-
ken, dat mij na de beëindiging van den oorlog werd
toegezonden, en dat op deze kwestie betrekking heeft.

Ik schrijf dit in groote haast, omdat ik op het punt
sta, Grand Rapids te verlaten voor een reis naar het
Westen, en er prijs op stel, het artikel van ds Doekes
op te nemen in het zoo mogelijk eerstvolgende num-
mer van ons blad.

Laat mij hierover dit zeggen, dat ik soms uit ge-
schriften van de vrijgemaakten den indruk kreeg, dat
zij den term „toezegging" (gesproken belofte, „the
spoken pledge") de voorkeur geven boven de uitdruk-
king „belofte", omdat hij zich gemakkelijker leent
om de gedachte van een conditionele belofte uit te
drukken. En het citaat, dat ds Doekes hierboven aan-
haalde uit de „Verklaring van Gevoelen", versterkt
mij juist in die overtuiging.

Ik geloof dat ik juist nu, min of meer „offhand"
(voor de vuist weg), kan verklaren hoe ik dezen in-
druk ontving.

Ik verwijs naar „De Reformatie", jrg. 22, no. 12,
waar dr Schilder de volgende synodale verklaring
becritiseert (de vervangingsformule, L. D.):

„In de belofte betuigt Hij niet alleen, dat een iege-
lijk, die in den Zoon gelooft het eeuwige leven heeft,
maar zegt Hij ook den Heiligen Geest toe, Die het ge-
loof werkt, waardoor Hij ons Christus en al Zijn wel-
daden deelachtig maakt".

Prof. Schilder klaagt, dat de synode in gebreke
bleef scherpe en zuivere onderscheidingen te maken,
speciaal ten aanzien van de beteekenis van den term
belofte. En dan schrijft hij verder (hier citeert ds
Hoeksema vervolgens, wat prof. Schilder schreef in
ons blad no. 12, pag. 1, kol. 1—2, L. D.):

„Prof. Schilder vestigt dan de aandacht op een
onderscheiding, die de vaders maakten tusschen be-
lofte en pollicitatie. Nu is een pollicitatie een
belofte zonder wederkeerigheid, d.w.z. een belofte,
die niet aanvaard is door de partij aan wie zij gedaan
werd. Ze is daarom een onvoorwaardelijke belofte.
En prof. Schilder schrijft zelf in dit verband:

„Heel de kwestie van voorwaardelijke of onvoor-
waardelijke heilsbelofte hangt hiermee samen".

Uit dit alles, en ook uit andere passages in de ge-
schriften van de vrijgemaakten, mede ook in verband
met de onderscheiding die zij maken tusschen „schen-
king" en „in bezit stellen", kreeg ik den indruk dat
zij een onderscheiding maakten tusschen belofte
en toezegging. De belofte is een algemeene ver-
klaring, aan niemand particulier geadresseerd: „Wie
in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven";
de toezegging is de belofte, geadresseerd aan parti-

CORR

Het
over h
31 Ma
geven
voldoe
3 Octo
„De Re
naam v
Abom
neerd, r
betalen.

culiere
gen, de
die ged
onvoorw
Deze 2
Reforma
ALLE h
geboorte
En de
hun TO
verzorg
beste ke
waardelij
Met h
ds Doek
Hoewe
derschei
scheiding
als volgt
a. De
verzeke
zij, die g
gelijke u
b. De
adressee
Is dez
En, in
de terme
gebruike
de betel
zeggi
te in d
Tenslo
belofte a
ring aan

Tot zo
zijn opm
verder h
In de
haalde c
stellen, d
den voor
haalde n
der gesch
dat ds H
gesloten.
In no.
door ds
zeggen n
doceer
n e g e
prof. Sch
derzoek v
doop ver
individue
uitdrukki
daardoor
belofte n
als 't w
ken (en v
den, of z
belofte z
geloovige
zegging"
verbondsb
is aan all
mee de „l
scheiden
zou zijn.
merken, d
Schilder.
Dat ds
schen de
meent te
„voorwaar
bewijzen t
in Juni 19
de groep
bijlage op
We verwij
vers zich
teerde (et
waardelij
zeggen da
..... niet
d. met b
Op de
ds Hoekse
te zijde he
ken tussel
zooals ds